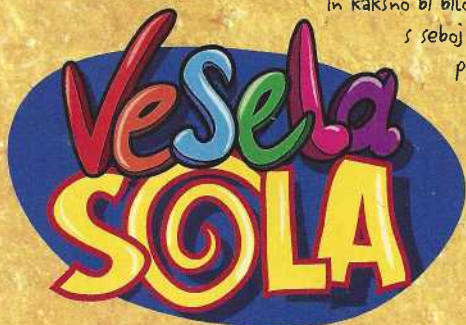

VARNOST NA SPLETU

Spomnim se, da smo morali v srednji šoli med prvomajskimi počitnicami napisati seminarsko nalogo (upam, da današnji učitelji končno razumejo, da so počitnice namenjene počivanju in ne učenju ali pisanju seminarskih nalog). Ker počitnic nismo preživljali v domačem kraju, sem imela s to nesrečno seminarsko kup dela, še preden sem jo začela pisati. Težava je bila v tem, da sem morala s seboj vzeti vso literaturo, ki mi bo pomagala, da bo imel moj izdelek rep in glavo (pod literaturo mislim debele bukline iz knjižnice, kopije angleških strokovnih člankov in ogromen slovar). Precej zajetna dodatna potovalka, verjemite mi.

In kakšno bi bilo danes pisanje seminarske naloge daleč stran od svoje sobe? Predstavljam si, da bi s seboj vzela prenosni računalnik (po možnosti ultra tanek in ultra lahek) in že od doma preverila, ali imam možnost povezave na splet. Če te možnosti ne bi bilo, bi doma zagnala paniko, da na počitnicah ne morem biti ves teden brez spleta, saj moram vendar napisati seminarsko, kje bom pa dobila podatke ...

Če me spomin ne vara, je bilo s seminarsko vse v redu, tudi z oceno sem bila zadovoljna. Kljub temu pa bi bila že takrat hvaležna, če bi mi lahko pomagal prijatelj Google. Ne samo, da bi se znebila ogromne in težke potovalke, tudi marsikatero informacijo in podatek bi veliko hitreje dobila. Morda bi bila seminarska celo boljša, kaj pa vem ...

Splet ni le za preganjanje dolgčasa

Verjetno doma pogosto poslušáš starše, kako se pritožujejo, ker že celo popoldne visiš na netu in/ali tipkaš po mobilnetu. Po možnosti ti še predlagajo, da počni kaj bolj pametnega. Pa je splet res namenjen le preganjanju dolgčasa in klepetanju s prijatelji? Seveda ne.

razred

Zametki omrežja segajo v 60. leta prejšnjega stoletja. Na začetku je bilo namenjeno **povezovanju oddaljenih raziskovalnih centrov**, ki so izvajali skupne raziskave. Za ta namen so Američani izumili podatkovno omrežje, po katerem so si raziskovalci s pomočjo superračunalnikov izmenjevali podatke in rezultate raziskav. Uporaba spleta se je hitro razširila na področje znanosti in raziskovanja, kmalu pa je prešla v splošno rabo.

Superračunalnik Cray-2 je bil postavljen leta 1985 in je tedaj veljal za najhitrejši računalnik na svetu. Velikost? Velikanski pralni stroj!

Kaj vse lahko delamo na spletu? Izgovori za starše! ;)

Tole, kar sledi, pozorno preberi, saj ti bo koristilo, ko te bodo starši »sekirali zaradi srfanja«.

Splet je bil prvotno namenjen raziskovanju in znanosti. In tudi danes ga uporabljamo v najrazličnejše **izobraževalne namene**. Ena najbolj pogostih oblik uporabe spleta je iskanje informacij in podatkov z uporabo spletnih brskalnikov. Vendar moramo biti pri

tem pozorni. Dobro je vedeti, da lahko **na spletu vsak objavi, kar želi**. V glavi ti najbrž takoj zacinglja, da so objave lahko neresnične in nepreverjene. Drži. Splet je daleč preobširen, da bi lahko nadzorovali vse, kar je na njem objavljeno. Na njem najdeš tudi »prazne bučke« in druge podobne hecnice. Zato je pametno, da informacije, ki jih dobimo na spletu, **preverimo** še kje drugje, recimo na drugi spletni strani, **v knjigah, pri odraslih ...** To pa tudi ne pomeni, da moramo o vsem, kar najdemo na spletu, dvomiti. Praviloma lahko zaupamo informacijam, ki jih najdemo na uradnih straneh, na straneh raziskovalnih ustanov in na straneh, ki jim zaupamo. Na spletu delujejo tudi številne spletne učilnice, interaktivno gradivo, ki popestri pouk in učenje, izobraževalni filmi, tudi marsikateri tečaj tujega jezika lahko opraviš po spletu. Splet omogoča tudi **šolanje na daljavo**, na primer opravljanje šolskih obveznosti, če dalj časa ne moreš biti prisoten v šoli.

Znan prizor? ;)

Prefiravanje tudi na spletu ni zdravo

Ker je splet ogromen prostor znanja in zabave, nas lahko hitro posrka vase. To ne pomeni, da pademo v spletno luknjo, temveč, da **na spletu preživimo preveč časa**. To se nam najpogosteje zgodi, če se na spletu zabavamo in si krajšamo čas z igranjem iger ali klepetanjem s prijatelji. Če pri tem nismo zmerni, lahko **izgubimo občutek za čas**, zanimanje za šolo in domače naloge, druženje s prijatelji v resničnosti, v najhujših primerih nekateri celo pozabijo jesti. Niso redki primeri, ko imajo čezmerni uporabniki spleta resne težave, če želijo zmanjšati čas, ki ga preživijo na spletu. Zaradi tega lahko rečemo, da so **od spleta odvisni**. Odvisnosti pa niso zdrave, kajne? Prav je, da splet uporabljamo tudi za zabavo, vendar bodimo zmerni. Resnični svet je veliko bolj zabaven in zanimiv, čeprav včasih ni videti tako.

Nekateri avstralski otroci imajo šolo kar doma. Zaradi prevelike oddaljenosti od šol danes šolske obveznosti spremljajo po internetu, nekoč pa po radiu.

razred

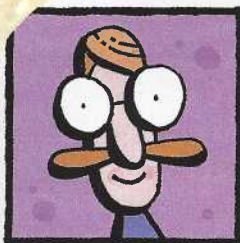

Spletni brskalnik je računalniški program za prikazovanje spletnih strani in spletnih dokumentov. Omogoča nam iskanje informacij, slik in video posnetkov po vseh spletnih podatkovnih bazah. Brez

spletnega brskalnika bi bilo brskanje po spletu nemogoče. *Mozilla Firefox, Internet Explorer, Google Chrome, Opera in Safari* – poznaš katerega od naštetih? Prvi spletni brskalnik je začel delovati že davnega leta 1990.

Srfanje je fajn, če je varno!

PROŠNJE ZA PRIJATELJSTVO

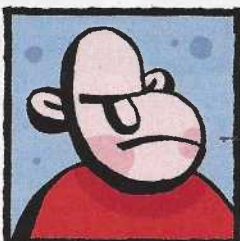

EDO P. (ZASEBNI PROFIL)

"POŠLJI MI SVOJO SLIKO. IN NE POVEJ STARŠEM."

SPREJMI

ZAVRNI

MARKO MRKOGLEDI

"SOVRAŽIM VSE PO SPISKU!"

SPREJMI

ZAVRNI

ŠMUGLO M. SUMLJIVSKI

"KLIKNI ZDAJ IN ZASLUŽI 500 € DNEVNO."

SPREJMI

ZAVRNI

nikoli ne veš, kdo je na drugi strani zaslona in kako lahko zlorabi tvoje podatke. Kaj to pomeni? Recimo, da se želiš po Facebooku malo pohvaliti, da si za rojstni dan dobil super moderno in drago kolo. V dokaz si seveda tudi objavil sliko, naj ga vsi vidijo. V eni izmed prejšnjih objav si potarnal, da v vaši ulici Pod hribom asfaltirajo cesto in zato že ves teden ropotajo stroji, kar te počasi spravlja ob živce. Potem si se pa še pohvalil, da komaj čakaš naslednji vikend, ker greste s starši za tri dni v zabavišni park. Te tri informacije so med seboj čisto nepovezane in nenevarne. Kaj pa lahko iz njih razbere nekdo s slabimi nameni? Ve, da živiš v ulici Pod hribom, ve, da si dobil novo in drago kolo ter da vas prihodnji vikend ne bo doma. Vidiš, kam pes taco moli?

NAMIG: VSAKE TOLIKO ČASA SE »POGUGLAJ« IN PREVERI, KAJ JE O TEBI OBJAVLJENO NA SPLETU!

Uporaba spleta je precej enostavna in udobna. Potrebujete računalnik, povezano s spletom in **veliko zdrave pameti**. Te je tale zdrava pamet presenetila? Nikar se ne čudi, zdrava pamet je pri uporabi spleta veliko bolj pomembna od hitrosti prenosa podatkov.

Večina uporabnikov spleta se pri srfanju počuti varno. Udobno sedimo v domačem okolju, pred nami je samo zaslon, za zaslonom pa svet informacij, prijateljev in iger. Ampak naj nas občutek ne zavede, brez zdrave pameti lahko splet postane naša nočna mora. V nadaljevanju bomo govorili o najpogostejših pasteh uporabe spleta in o načinih, kako se tem pastem izognemo.

Poskrbi za svojo varnost!

Tako kot v resničnem življenju je tudi na spletu naša varnost zelo pomembna. Da lahko poskrbimo za varnost, moramo najprej vedeti, kje prežijo nevarnosti.

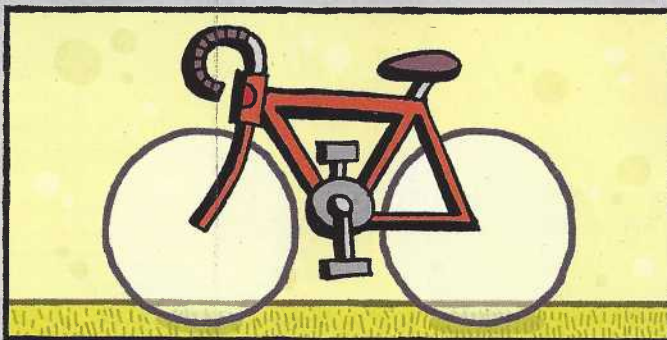
Osnovno načelo gre takole – **ne objavljaj in nikomur ne pošiljaj osebnih podatkov in zaupnih informacij**, ker

MIHA JE DELIL FOTOGRAFIJO.

PRED 33 MIN V LJUBLJANI

MOJE NOVO KOLO. SAMO ŠE KLJUČAVNICA MI MANJKA.

TINKO BARABINKO JE KOMENTIRAL.

PRED 15 MIN PRAV TAKO V LJUBLJANI

KRASNO! :P

Zmagovalna kombinacija

Nam poleg zdrave pameti lahko še kaj pomaga pri varnem brskanju po spletu? Seveda, **zaščiten računalnik!** Del varnosti lahko zaupamo tudi računalniškimi programom, obstajajo tudi varnostni programski paketi. Pomembno je, da imamo na računalniku nameščene **protivirusne programe**. Virusi lahko na računalniku naredijo veliko škode, najnevarnejša pa je kraja gesel (od elektronske pošte, spletne banke, družbenih omrežij). Če smo že pri geslih – priporočljivo je, da imamo za vsako stvar drugo geslo. Vem, da je to zakomplicirano, ker je gesel preveč in obstaja nevarnost, da jih zamešamo ali pozabimo. Vseeno se potruj in si **naredi svoj sistem gesel**, ki ti bo omogočal, da uporabljaš različna gesla – naj ne bo geslo Piki1 (če je Piki ime tvoje domače živali) za Facebook, Piki2 za elektronsko pošto, Piki3 pa za dostop do foruma.

Kulske spletne vsebine

Iskanje pravih in pravih informacij na spletu od nas zahteva nekaj znanja, izkušenj in spretnosti. Vstopna točka je spletni brskalnik, v katerega napišemo ključno besedo/

PRIMER DOBREGA GESLA: ZAKAJ NAS VESELA ŠOLA GNJAVI S TO TEMO? → ZN_3ESEL5_9OLA_GSTT? UPORABILI SMO BESEDE IN PRVE ČRKE BESED IZ STAVKA IN JIH PONEKOD ZAMENJALI S ŠTEVILKO.

besede in upamo, da bo že prvi zadelek točno tisto, kar smo iskali. Lahko pa se tudi zgodi, da nam brskalnik postreže z informacijami, ki za nas **niso pomembne in primerne**. To so lahko pornografske, nasilne, sovražne ali celo kriminalne vsebine. Ker tovrstne vsebine niso primerne za katerega koli uporabnika spleta, obstajajo načini, da

se jim izognemo. Najenostavnejši način je, da v splet nem brskalniku omogočiš **varni način iskanja**, enako stori tudi na tablici in pametnem telefonu. Za pomoč pri nastavitvi uporabi navodila na spletu (na strani www.safe.si v iskalnik vpiši **filtriranje vsebin** in dobiš natančna navodila), tudi starši ali starejši brat/sestra so lahko v pomoč.

NEKAJ NAJPOMEMBNEJŠIH IZUMOV IN NJIHOVIH (ZLO)RAB

Bralna pokušina

Majda Koren:

Julija je zaljubljena LOL

Julijo je kar vrglo s postelje. Tjaša je na zmenku! S kom? Zakaj ji ni nič povedala? Saj sta se vendar zmenili, da si vse povesta! Kdo bi lahko bil? Nekdo iz šole? Ali morda nekdo iz net-spacebooka? Julija se je odločila, da to zadnjo možnost preveri. Sedla je k pisalni mizi, prižgala računalnik in se prijavila v net-

spacebook. Najprej je pogledala na svojo stran, če je kaj novih sporočil. Novo sporočilo: Poldi32 bi rad postal tvoj prijatelj. »V redu, Poldi32, pa bodi moj prijatelj!« je dejala Julija in kliknila na Poldijevo sličico, na kateri pa ni bil on sam, temveč fotografija nekega športnega avtomobila. Odprla se je njegova stran: **Poldi 32 moški. Kraj:** Novo mesto. **Kaj pričakujem:** prijateljstvo, punce. **Naj glasba:** Nirvana, Tom Waits, Beatles. **Naj knjiga:** Discworld, Župcin dnevnik, Neskončna zgodba.

Naj potovanje: Sejšeli (še nisem bil, tja bom nekoč peljal svojo ljubico). »Hehehe, Dolenjček! Išče punce! Ha, kdo pa jih ne tule gor! Naj glasba: Tom Waits? Kdo neki je Tom Waits?« je glasno razmišljala Julija, v iskalec natipkala T O M W A I T S in si ogledala filmček, v katerem je gospod T. W. prepeval. »Hej, čuden model s klobučkom, pogrizenimi nohti in hreščecim glasom. Upam, da tale Dolenjec ni podoben Tomu Waitsu.«

Vir: Majda Koren, *Julija je zaljubljena LOL*, Ljubljana, Karantanija, 2008.

Zmagovalna kombinacija

Nam poleg zdrave pameti lahko še kaj pomaga pri varnem brskanju po spletu? Seveda, **zaščiten računalnik!** Del varnosti lahko zaupamo tudi računalniškim programom, obstajajo tudi varnostni programski paketi. Pomembno je, da imamo na računalniku nameščene **protivirusne programe**. Virusi lahko na računalniku naredijo veliko škode, najnevarnejša pa je kraja gesel (od elektronske pošte, spletne banke, družbenih omrežij). Če smo že pri geslih – priporočljivo je, da imamo za vsako stvar drugo geslo. Vem, da je to zakomplicirano, ker je gesel preveč in obstaja nevarnost, da jih zamešamo ali pozabimo. Vseeno se potrudimo in si **naredi svoj sistem gesel**, ki ti bo omogočal, da uporabljaš različna gesla – naj ne bo geslo Piki1 (če je Piki ime tvoje domače živali) za Facebook, Piki2 za elektronsko pošto, Piki3 pa za dostop do foruma.

Kulske spletne vsebine

Iskanje pravih in pravih informacij na spletu od nas zahteva nekaj znanja, izkušenj in spretnosti. Vstopna točka je spletni brskalnik, v katerega napišemo ključno besedo/

PRIMER DOBREGA GESLA: ZAKAJ NAS VESELA ŠOLA GNJAVI S TO TEMO? → ZN_3ESEL5_9OLA_GSTT? UPORABILI SMO BESEDE IN PRVE ČRKE BESED IZ STAVKA IN JIH PONEKOD ZAMENJALI S ŠTEVILKO.

besede in upamo, da bo že prvi zadelek točno tisto, kar smo iskali. Lahko pa se tudi zgodi, da nam brskalnik postreže z informacijami, ki za nas **niso pomembne in primerne**. To so lahko pornografske, nasilne, sovražne ali celo kriminalne vsebine. Ker tovrstne vsebine niso primerne za katerega koli uporabnika spleta, obstajajo načini, da

se jim izognemo. Najenostavnejši način je, da v splet nem brskalniku omogočiš **varni način iskanja**, enako stori tudi na tablici in pametnem telefonu. Za pomoč pri nastavitvi uporabi navodila na spletu (na strani www.safe.si v iskalnik vpiši **filtriranje vsebin** in dobiš natančna navodila), tudi starši ali starejši brat/sestra so lahko v pomoč.

NEKAJ NAJPOMEMBNEJŠIH IZUMOV IN NJIHOVH (ZLO)RAB

Bralna pokušina

Majda Koren:

Julija je zaljubljena LOL

Julijo je kar vrglo s postelje. Tjaša je na zmenku! S kom? Zakaj ji ni nič povedala? Saj sta se vendar zmenili, da si vse povesta! Kdo bi lahko bil? Nekdo iz šole? Ali morda nekdo iz net-spacebooka? Julija se je odločila, da to zadnjo možnost preveri. Sedla je k pisalni mizi, prižgala računalnik in se prijavila v net-

spacebook. Najprej je pogledala na svojo stran, če je kaj novih sporočil. Novo sporočilo: Poldi32 bi rad postal tvoj prijatelj. »V redu, Poldi32, pa bodi moj prijatelj!« je dejala Julija in kliknila na Poldijevo sličico, na kateri pa ni bil on sam, temveč fotografija nekega športnega avtomobila. Odprla se je njegova stran: **Poldi 32 moški. Kraj:** Novo mesto. **Kaj pričakujem:** prijateljstvo, punce. **Naj glasba:** Nirvana, Tom Waits, Beatles. **Naj knjiga:** Discworld, Župcin dnevnik, Neskončna zgodba.

Naj potovanje: Sejšeli (še nisem bil, tja bom nekoč peljal svojo ljubico). »Hehehe, Dolenjček! Išče punce! Ha, kdo pa jih ne tule gor! Naj glasba: Tom Waits? Kdo neki je Tom Waits?« je glasno razmišljala Julija, v iskalec natipkala T O M W A I T S in si ogledala filmček, v katerem je gospod T. W. prepeval. »Hej, čuden model s klobučkom, pogrizenimi nohti in hreščecim glasom. Upam, da tale Dolenjec ni podoben Tomu Waitsu.«

Vir: Majda Koren, *Julija je zaljubljena LOL*, Ljubljana, Karantantija, 2008.

Krmarjenje med spletnimi pastmi

Kdaj in kako postane splet nevaren?

Splet je nedvomno ena izmed pomembnejših iznajdb v zgodovini človeštva. Namenjen je temu, da nam **olajša dostop do številnih informacij** z vsega sveta in nam **omogoča hitro in enostavno komunikacijo** s komer koli kjer koli. Tak genialen izum pa lahko človek z nepravilno uporabo (ali celo zlorabo) spremeni v orodje, ki za uporabnike ni več koristno in prijazno.

Virtualni jaz

Tako kot imamo v resničnem življenju podobo, po kateri nas poznajo prijatelji, si jo ustvarjamo tudi v virtualnem življenju. Past ustvarjanja **virtualnih podob** je v tem, da **ni nujno, da se skladajo z našimi resničnimi življenji**. Na spletu se brez težav predstavljam kot 13-letno dekle, ki igra odbojko, obožuje G. R. R. Martina in One Direction. V resnici pa sem precej starejša, o G. R. R. Martinu vem samo to, da ima dolgo sivo brado in da ga

najstniki radi berejo, od One Direction pa ne znam naštetih niti treh najbolj znanih komadov. Zakaj bi si želela ustvariti lažno virtualno podobo? Predvsem zato, ker bi se preko spleta želela približati in »spoprijateljiti« z določeno skupino, v tem primeru z najstniki. Moji razlogi so lahko različni – morda želim pridobiti določene informacije, ki bi mi jih najstniki zaupali (spomni se zgodbe o novem kolesu na Facebooku in nenamernem razkrivanju osebnih podatkov), morda želim pridobiti zaupanje najstnikov in ga kasneje zlorabiti ... razlogov je veliko, posledic pa še več. Ker na spletu nikoli ne moremo biti čisto prepričani, **kdo v resnici je oseba**, s katero se pogovarjamo (razen če jo poznamo iz resničnega življenja), je najbolj pametna odločitev, da smo pri navezovanju virtualnih stikov z neznanci **previdni in ne preveč zaupljivi**. Seveda niso vsi neznanci na spletu psihopati, ki bodo zlorabili naše zaupanje, previdnost pa vseeno ni odveč.

NAMIG: NA FORUMIH IN V SPLETNIH KLEPETALNICAH VEDNO UPDRABLJAJ VZDEVEK, KI NE RAZKRIJE TVOJE STAROSTI, SPOLA ALI IMENA.

Kako je lahko naše lahkomišno vedenje na spletu zlorabljeno?

Vsi uporabniki pustimo vsak dan na spletu **številne sledi**, ki se jih morda sploh ne zavedamo. Moramo pa se zavedati, da so vse sledi na spletu **trajne**. Tudi če kakšen zapis ali fotografijo izbrišemo, imejmo v mislih, da je shranjena v podatkovnih bazah, do katerih brez večjih težav dostopajo bolj večji iskalci informacij.

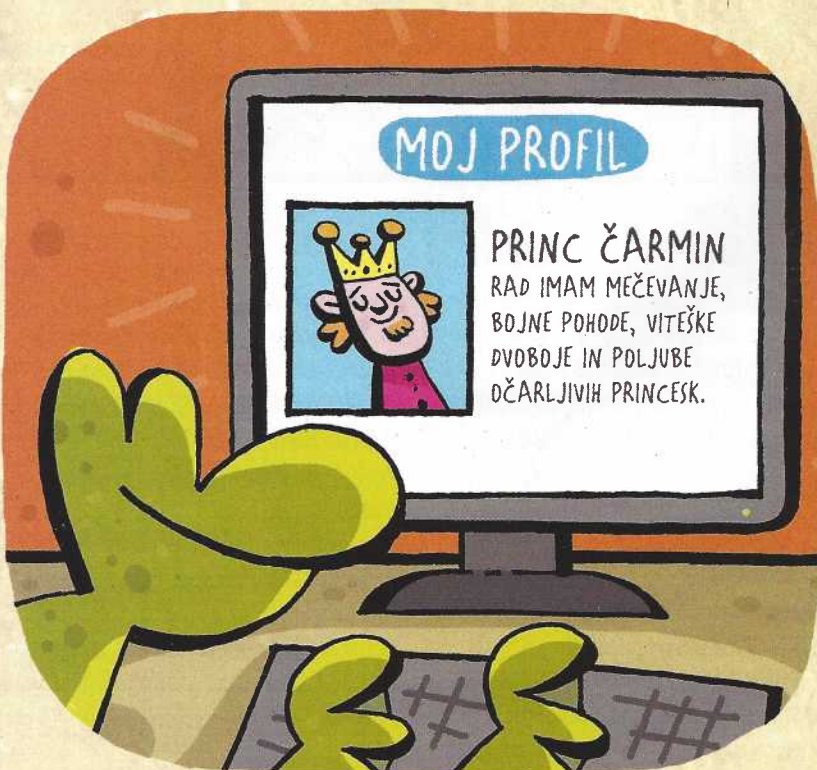
razred

7-9

Vse, kar počnemo na spletu, postane del spletnega oziroma digitalnega gradiva – pravimo, da za seboj puščamo **digitalni odtis**. Zaradi naših objav imamo lahko težave v prihodnosti, denimo pri iskanju službe. Ali pa pri zlorabi osebnih podatkov, kot razkriva zgodba v nadaljevanju.

Selfiji so zakon! Sploh če so vidni le za prijatelje. ;)

Aaa, moja fotko vidi cel planet!

Obstaja še ena težava. Nad našimi objavami **na spletu izgubimo nadzor** v trenutku, ko kliknemo gumb »Objavi«. Ni važno, ali gre za zapis na Facebook profilu, objavo fotke na Instagramu ali ponesrečen hec na

forumu. Ko objava zajadra na splet, postane »last« vseh uporabnikov spleta, ki si jo lahko shranijo tudi na svoje naprave! Avtor objave ne more vedeti, kako njegovo objavo drugi uporabljajo ali celo zlorablajo.

Po svetu je znanih veliko primerov, ko so uporabniki spleta drugim uporabnikom »kradli« profilne fotografije in jih uporabljali kot svoje. Znan je tudi primer, ko je turistična agencija iz tujine za velik oglaševalski plakat uporabila družinsko fotografijo uporabnice spleta. Uporabnica je svojo družinsko fotografijo objavila na spletu (verjetno na kakšnem družbenem omrežju), da bi prijateljem pokazala, kako uživajo na počitnicah, turistična agencija pa je fotografijo »ukradla« za oglaševalsko kampanjo. Sedaj si pa predstavljaj, da nekdo na podoben način uporabi tvojo fotografijo. Ali še huje, da za hec objaviš neprimerno fotografijo prijatelja ali prijateljice, fotografija pa zaokroži po spletu in jo čez en teden vidi več tisoč ljudi? To pa ni več hec, kajne? Po svetu odmevajo primeri **nadlegovanja, ustrahovanja, vohunjenja in vdorov v zasebnost** s

pomočjo pametnih naprav, ki so se v najhujših primerih končali tragično, s samomorom žrtve.

Vsi pogosto pridemo v skušnjava, da bi prijateljem na spletu pokazali kakšno fotografijo ali da bi izrazili svojo jezo ali nestrinjanje na (morda) neprimeren način. Včasih nas tudi zamika, da bi si po spletu privoščili kakšno potegavščino na račun koga drugega. V takih skušnjavah nam lahko pomaga preverjen recept, ki pravi, da trikrat vdihnemo in izdihnemo ter premislimo, ali je naš namen dober. Ne pozabimo, da na spletu nismo lastniki naših objav in da lahko z objavami škodimo sebi ali drugim. Pravzaprav na spletu veljajo enaka pravila kot v resničnem življenju – **če česa ne bi naredili v resničnem življenju, tega ne naredimo na spletu**. Naša dejanja na spletu imajo enake posledice kot

NAMIG: VEDNO ZAKLEPAJ ZASLON SVOJEGA PAMETNEGA TELEFONA. TAKO BOŠ PREPREČIL TRAPARIJO, KI BI TI JO LAHKO UŠPIČIL ŠKODOŽELJEN SOŠOLEC, SOŠOLKA.

vazred

79

Seksting

Seksting je beseda, ki se je uveljavila konec 20. stoletja za **pošiljanje in prejetje fotografij ali video posnetkov s spolno vsebino**. Po navadi gre za fotografije ali video posnetke, na katerih so ljudje pomankljivo oblečeni. Praviloma gre za pošiljanje sporočil med dvema, ki sta v ljubezenskem razmerju, ni pa nujno. Pomembno je, da se zavedamo, da sporočila s tovrstno vsebino niso zmeraj varna pri tistem, ki mu jih pošljemo. Lahko se zgodi, da jih pošlje komu drugemu in hitro zaokrožijo med ljudmi, za katere si ne želimo, da bi gledali naše za širšo javnost neprimerne fotografije. Zato **nikoli ne pristani na pričakovanje fanta ali punce**, da mu pošiljaš svoje na pol gole fotografije ali video posnetke, če si tega ne želiš. Obstajajo tudi bolj zasebni načini za izkazovanje ljubezni.

NAMIG: SPLETNA KAMERA NAJ BO IZKLUČENA, KADAR JE NE UPORABLJAŠ. HUH, NAJBRŽ SI NE ŽELIŠ, DA BI TI NEKDO KUKAL V SOBO IN V TVOJ INTIMNI SVET?

v resničnem življenju, lahko škodijo in prizadenejo.

Kaj pa mobilni internet?

Dostopanje do spleta preko mobitelov in tabličnih računalnikov se v ničemer ne razlikuje od dostopanja do spleta preko računalnika. Veljajo enaka pravila, opozorila in pasti. No, obstaja ena bistvena razlika – mobilne naprave nam omogočajo **dostop do spleta kadar koli in kjer koli**. Kar je fino, tako si lahko krajšamo čas na avtobusu, v čakalnici in med prosto uro (nikakor ne med poukom!). Zaradi te lastnosti nam mobilni splet omogoča nekaj funkcij, zaradi katerih na spletu nismo varni. Najbolj znana in uporabljena je **funkcija check-in** (na spletu označimo, kje smo trenutno). Nevarna je iz dveh razlogov. Prvi (manj strašen) je ta, da lahko starši vidijo, da v resnici nisi v knjižnici, ampak pri prijatelju, ker si se z aplikacijo pri njem pofočkal. Drugi razlog (bolj strašen) pa je ta, da lahko kdor koli vidi, kje trenutno si, in to informacijo zlorabi (recimo za krajo).

Kaj lahko narediš, da bo splet varen za vse uporabnike?

Da skrajšamo dolgo zgodnico – splet je super pogruntavščina, ki nam pogosto skrajša pot do prijateljev in informacij, ponuja nam tudi različne možnosti zabave. Ne pozabimo, da na spletu veljajo enaka pravila kot v resničnem življenju. **Premislimo, kaj objavljamo, zakaj objavljamo in ali je varno objaviti določeno vsebino.** Prepričana sem, da si nihče izmed nas ne želi biti v središču kakšne spletne potegavščine

ali biti žrtev spletnega nadlegovanja ali izsiljevanja. Zato je prav, da tudi mi ne postavljamo drugih uporabnikov spleta v neprijetne situacije.

Ker pa je splet zares ogromen in je zato težko nadzorovati, kaj se na njem dogaja, moramo vlogo »spletnih policistov« prevzeti vsi uporabniki spleta. Če opazimo kakršno koli neprimerno vsebino (nadlegovanje, izsiljevanje, sovražni govor, neprimerne fotografije), **je naša dolžnost, da take vsebine prijavimo.** Če opaziš neprimerne vsebine, je najbolje, da jih prijaviš na **Spletno oko** (www.safe.si/spletno-ok), kjer lahko oddaš anonimno prijavo

Ne objavi, kar te lahko gnjavi

Zgornji stavek je slogan akcije, v okviru katere Telekom Slovenije s svojo znamko Itak in Zveza prijateljev mladine Slovenije mlade opozarjata na **pasti komunikacije na družbenih omrežjih.** Akcija širi zavedanje o tem, kaj sta sovražni govor in spletno nadlegovanje ter kako se jima izognemo ali upremo. Poudarja

kar po spletu. Če se znajdeš v stiski zaradi spletnega nadlegovanja, lahko pokličeš **Tom telefon** (116 111) in se pogovoriš s strokovnim delavcem, ki ti bo svetoval in pomagal pri težavi. O tovrstnih težavah lahko zaupaš tudi kateremu koli **odraslemu, ki mu zaupaš** (starši, brat ali sestra, babica, šolska svetovalna služba ...). Pomembno je, da s svojimi težavami **nisi sam** in da poiščeš pomoč, ker boš tako težave lažje in hitreje odpravil. Predlagam ti tudi, da obišeš spletno stran www.safe.si ter se poučiš o varni uporabi spleta in mobilnih naprav. Saj veš, znanje je moč, splet pa je bil v svojem bistvu narejen za širjenje znanja.

tudi pomen vsega, kar objavimo na spletu, in kako lahko to vpliva na naše življenje ali življenje drugih. Manj boleče je, če se o tem podučimo in se poskušamo neprijetnim posledicam izogniti, kot da jih čutimo na lastni koži. Akcijo lahko spremljaš na družbenih omrežjih Facebook, Instagram, YouTube in Twitter.

Za konec ...

Slogan akcije tudi odlično povzema, kar sem želela povedati v tokratni Veseli šoli. Vsaka beseda ima svojo moč. Lahko te poboža ali prizadene. Zaradi nje lahko letiš ali pristaneš na trdih tleh. Zato **širimo lepe besede** in z njimi poskrbimo, da bosta naš resnični in spletni svet lepa in prijazna.

INTERNET SAFETY

razred
4-6

Do you like surfing on the Internet? And playing games or talking to friends in a chat room? Yeah, the Internet is fast, easy to browse and it has a variety of interesting and amusing content. It seems you don't have to worry about anything. Well, that's not true. Many people use the Internet and not all them are very nice.

Which of the following words isn't a matter of Internet safety?
Circle the odd one out.

SAFE NICKNAME & PASSWORD

PHOTO SHARING

SNORING

FAKE WEB IDENTITY

POSTING PERSONAL INFORMATION

SOLUTION:
SNORING

Vocabulary

to surf – srfati (po internetu)

to browse – brskati

content – vsebina

to worry about – skrbeti glede česa

amusing – zabaven

identity – identiteta, osebnost

to share – deliti

to post – objaviti

chat room – klepetalnica

to enroll – vpisati se, udeležiti se

trap – past

skilled – izurjen

fake – lažen, ponarejen

on-line course – študij, tečaj na daljavo

The Internet is used for emails, file sharing, online chat, phone and video calls, online gaming and more. You can learn so much from the Internet – maybe enroll on one of many on-line courses or browse interesting educational web pages. But this giant encyclopedia has some traps as well.

What do you do to keep yourself safe on the Internet?
Mark the following statements with YES or NO. When you finish, check the solution to be sure you are a skilled and smart web user.

I don't post my personal data. (YES / NO)

I can share my photos and my friend's photos with everyone. (YES / NO)

I don't open files or documents on email unless I recognise the person who sent it. (YES / NO)

In a chat room I can use my real name. (YES / NO)

I accept every friend request even if I don't know them. (YES / NO)

SOLUTION:
YES, NO, YES, NO, NO, NO

vazred

4-6

1. Splet je lanko super učni pripomoček, ker:

- a. z njim iščemo informacije.
- b. na njem igramo tetris in minolovca.

2. Drži ali ne drži:

Splet je varen, saj smo doma, nihče s ceste nam ne more groziti ali nas okraati.

DRŽI

NE DRŽI

Z mobilnimi napravami lahko do spleta dostopamo skorajda od vsepovsod.

DRŽI

NE DRŽI

3. Obkroži »pripomočke« za varno uporabo interneta.

- a. zdrava pamet in nasveti odraslih
- b. zaščiten računalnik
- c. spuščene žaluzije (da sosedje ne kukajo v zaslon)
- d. znanje o pasteh in zaščiti na spletu

4. Obkroži primer dobrega gesla.

- a. JankoHrastnik_2005
- b. 10de_3rgovi5a_ksnesan

5. S sošolci se slikate na sladoledu. Odločiš se, da boš sliko objavil na spletu. Kaj narediš prej?

- a. Premislim, kdo bo to videl. Še prej vprašam za dovoljenje osebe na sliki.
- b. Označim vse osebe na sliki in objavim na svoji profilni strani.

4. Obkroži spletne pasti.

buška na glavi

zloraba osebnih podatkov

vdori, vohunjenje in izsiljevanje oseb

lažnivi profili

vazred

7-9

1. Že dolgo si dopisujem z nekom iz spletne klepetalnice. Sedaj se želiva sestati. Kako stvar izpeljem, da bo vse v redu?

- a. Umijem se in lepo oblečem.
- b. Vprašam starše za dovoljenje. Prosim, naj me spremljajo na zmenek, druženje.

5. Kaj je digitalni odtis?

- a. Informacije, ki jih o sebi »vtisnemo« na splet.
- b. Odtis podplata.

Vprašanja na veselošolskem tekmovanju 2015/2016 bodo tudi iz člankov v Pilu. Da boš članek lažje našel, je označen z logotipom Vesele šole.

2. Kaj je virtualni jaz?

- a. Osebnost, identiteta, s katero se predstavljam na spletu.
- b. Junak iz Vojne zvezd.

6. Iz katere celine poleg Azije naj bi izvirali ameriški staroselci?

- a. iz Afrike
- b. iz Evrope
- c. iz Avstralije

3. Seksting je ...

- a. spolni prizor iz filma.
- b. pošiljanje in izmenjavanje fotografij in video posnetkov s spolno vsebino.

Izpolni preizkus in ga pošlji na naslov: Vesela šola, Mladinska knjiga Založba, Slovenska 29, 1000 Ljubljana, s pripisom Januarska VŠ.

Ne pozabi pripisati svojih podatkov (ime in priimek, naslov). Podatke naj podpiše eden od staršev oziroma skrbnikov, ki s podpisom dovoljuje, da jih posreduješ in sodeluješ v nagradni igri. Med prispelimi pravilnimi odgovori bomo **5. februarja 2016** izžrebali nekaj srečnejšev, ki jih čakajo nagrade. Imena nagrajencev bodo v tednu dni po žrebanju objavljena na www.veselasola.net, kjer so objavljena tudi pravila nagradnih iger.

Januarsko temo o varnosti na spletu smo pripravili:

Tihana Kurtin Jeraj; Mint International House, d. o. o. (angleški in nemški del); Društvo Bralna značka Slovenije – ZPMS (izbira odlomka literarnega dela); Ivan Mitrevski (ilustracije); Manca Švara (oblikovanje); Vera Jakopič (lektoriranje); Špela Kikelj in Nika Susman (urednici).

Slikovno gradivo, kjer ni posebej navedeno: Shutterstock, Wikipedija. Pri izpeljavi celotne zasnove letošnje Vesele šole nam pomagajo Pošta Slovenije, Abanka in Telekom Slovenije. Vesela šola je priloga mesečne revije Pil; letnik 46, št. 5 (januar 2016).